

Nordslesvig i 1889.

Af Gustav Johannsen.

~~~~~

Som en Tåge, der gjorde det vanskeligt for Vennerne at øjne lysere Dage og gav Fjenderne Håb om et ødelæggende Grundstød for det danske Sprog og den danske Nationalitet, lagde det preussiske Sprogreskript af 18. December 1888 sig over Nordslesvig. Den danske Lovsang Nyårsmorgen lød næppe så frejdig over Landet som ellers, det var ligesom om Klangen var dæmpet af en ny almindelig Sorg. „O sig os, sig hvad vi dog forbrød, at al den Jammer og al den Nød skal vælte sig ind over Landet?“ var ligesom Grundtonen i al Lovsang. Men som Modløshed aldrig har fået Overtag hos Sønderjyden, selv ikke i de mørkeste Dage, så formåede Sprogreskriptet af 18. December 1888 heller ikke at kue de danske Nordslesvigere. Folket opmandede sig snart og mindedes de trøstefulde Ord: „Men just som de tænkte, hun lå i Bånd og Bast, da lo hun så hjærtelig, at alle Lænker brast.“ Man lo vel ikke, men man sluttede sig sammen, flokkedes Mand ved Mand og trådte frejdig op imod det ny Magtbud. Den nordslesvigske Vælgerforenings Bestyrelse udstedte et Op-råb til de nordslesvigske Skoleinteressenter, om hos Regeringen at andrage på, at Sprogreskriptet af 18. December

1888 måtte blive tilbagekaldt, og om at Modersmålet måtte blive bibeholdt som Undervisningssprog i det Omfang, det hidtil havde haft i Henhold til Regeringsforordningen af 1878.

Regeringsforordningen af 1878 fastsatte, at der i de nordslesvigske Almueskoler skulde gives syv Timers ugentlig Undervisning i Tysk, foruden fem Timers Undervisning i forskellige Fag på Tysk. Sprogreskriptet af 18. December 1888 påbyder, at Undervisningssproget i de nordslesvigske Almueskoler fra 1. April 1889 af skal være tysk i alle Lærefag med Undtagelse af Religion.

Petitionen, der af Vælgerforeningens Bestyrelse udsendtes til Underskrift i de forskellige Skoledistrikter i Haderslev, Åbenrå, Sønderborg og Tønder Kredse (i de dansktalende Distrikter i Flensborg Kreds var Skolesproget overalt iforvejen tysk, så der bragte Reskriptet af 18. December ingen Forandring) lød ordret således:

„Undertegnede Skoleinteressenter i N. N. Skoledistrikt føle sig yderst smertelig berørte af den under 18. December 1888 udstedte „Anvisning for Undervisningen i de nordslesvigske Almueskoler“.

„Ifølge denne Anvisnings § 1 skal Undervisningssproget være tysk i alle Lærefag med Undtagelse af Religion, fra 1. April 1889, hvis den høje Regering ikke forinden træffer en anden Afgørelse.

„Vi ere fuldt og fast overbeviste om, at den nævnte Anvisning vil få en meget fordærvelig Indflydelse på vor Skole og på vore Børns Undervisning, hvis den træder i Kraft.

„Det er en almindelig anerkendt pædagogisk Grundsatning, at Modersmålet er det eneste naturlige Grundlag

for Børneundervisningen og for al Åndsdannelse. Men denne simple Grundsætning tages der ingen Hensyn til i Anvisningen af 18. December, thi det danske Sprog er vort Modersmål. Vore Børn have ikke det mindste Kendskab til det tyske Sprog, når de komme til Skole, og det er derfor højst unaturligt, at dette for dem fremmede Sprog skal være Undervisningssprog. Vi kunne under de nuværende Forhold finde os i, at det tyske Sprog er Læregenstand i vor Skole, men vi anse det for vor ubestridelige naturlige Ret, at det danske Sprog bliver Undervisningssprog.

„Overpræsidenten har anerkendt Modersmålets store Betydning og dermed det berettigede i vore alvorlige Betyrninger ved at påbyde, at Undervisningen i Skolens vigtigste Lærefag: Religionen også fremtidig skal meddeles på Dansk. Denne Indrømmelse har været uundgåelig af religiøse Grunde, men det må vække Betænkeligheder af den alvorligste Art, at Hs. Excellence er bleven stående herved, og den høje Regering påtager sig et tungt Ansvar, hvis den ikke sørger for, at vore Børn få en grundig Undervisning i det Sprog, i hvilket Religionsundervisningen skal meddeles. Der må absolut drages Omsorg herfor, da det ellers vil kunne få de beklageligste Følger for vore Børns senere Vandel. Instruksen af 1878 giver langt fra det danske Sprog den Plads i vor Folkeskole, der tilkommer det med Rette på Grund af dets store Betydning i Nordslesvig; men vi finde, at den, ved at fastsætte et bestemt Antal tyske Undervisningstimer og således indrømme Modersmålet en Plads ved Siden af det fremmede Sprog, har store Fortrin fremfor Anvisningen af 18. December 1888.

„Vi andrage derfor ærbødigst om, at den kongelige Regering i Henhold til den nævnte Anvisnings § 6 vil tilstede, at det danske Sprog også fremtidig benyttes som Undervisningssprog i vor Skole i det hidtilværende Omfang.“

Den Bøn, der udtales i denne Petition, er så beskeden som vel tænkelig, og den giver et tydeligt Billede af, hvor små de Forventninger ere, som den nordslesvigske Befolkning nærer lige over for den preussiske Regerings Følelser med Hensyn til det danske Modersmåls naturlige Stilling i de nordslesvigske Almueskoler. Mangen Nordslesviger mente derfor også, at Petitionen var for spagfærdig, og at der fordredes for lidt; men man vidste, at praktiske Hensyn havde ledet de Mænd, der havde været betroet med Petitionens Affattelse, og derfor underkastede man sig og underskrev. Over 10,000 Skoleinteressenter underskrev Petitionen, og havde de danske Undersåtter, hvoraf der ere Tusinder i Nordslesvig, som ere fuldtbetalende Skoleinteressenter og naturligvis vare i Overensstemmelse med Petitionens Indhold, turdet være med, så havde Underskrifternes Antal nået en sådan Højde, at kun en aldeles forsvindende Brøkdel af alle Skoleinteressenter i de nævnte Kredse vare blevne tilbage. Dette Indtryk var også almindeligt, selv Tyskerne erkendte det, og de ærlige iblandt dem indrømmede, at Petitionen var en storartet Protest af så godt som hele Befolkningen imod Reskriptet af 18. December.

Da Petitionerne vare samlede, rejste de tre Provinslanddagsmænd for Haderslev, Åbenrå og Sønderborg Kredse: Gårdejerne P. Skau, Bukshave, R. Clausen, Smedager og Witzke, Hjortholm, til Slesvig for at overrække Nordslesvigs

Bønsskrift til Overpræsidenten for Hertugdømmernes Provinsregering. Overpræsidenten viste sig forekommende imod Deputationen, men gav ikke straks Svar på Bønsskriftet og Deputationens mundtlige Fremstilling af Sagen. Da hans Svar senere indløb, lød det på, at det ikke kunde skønnes nødvendigt at bibeholde det danske Undervisningssprog i de nordslesvigske Almueskoler, men at Regeringen vilde tage under Overvejelse atter at indføre nogle danske Sprogtimer, hvis det senere skulde vise sig at være nødvendigt.

Nu henvendte tre Medlemmer af Fællessynoden for Hertugdømmerne, de Herrer P. Skau for Haderslev Kreds, forhenværende Lærer Asmussen for Åbenrå Kreds og H. Lassen for Sønderborg Kreds, sig til den preussiske Kultusminister Dr. v. Gossler, henviste til Petitionen og foredrog Sagen for denne Autoritet. Kultusministerens Svar blev kun en Stadfæstelse af Overpræsidentens afvisende Ord. Det var i Regeringen slået fast, at Modersmålet skulde så godt som fuldstændig udvises af de nordslesvigske Almueskoler.

Det nordslesvigske Folks beskedne Bøn afvist, den med Sværdet erobrede Befolkning måtte se sit Sprog tilsidesat på en Måde, der udelukker alle blidere Følelser ligeoverfor Magthaverne. Budskabet om de nævnte Deputationers Resultater vakte en stærk Harme rundt omkring i Landet, man følte sig krænket og tilsidesat på det smerteligste. Haderslev Provstisynodeudvalg vedtog og indsendte følgende Andragende til Konsistoriet i Kiel:

„Den af Overpræsidenten under 18. December 1888 udstedte Anvisning for Undervisningen i de nordslesvigske Folkeskoler bestemmer, at Undervisningssproget overalt

skal være tysk. Kun i Sogne med dansk Kirkesprog vil der herefter kunne meddeles Religionsundervisning på Dansk, hvis ikke den kongelige Regering skulde tage en anden Bestemmelse. En sådan Ordning forekommer det underdanigst undertegnede Synodeudvalg for Haderslev Provsti at være i højeste Grad betænkelig for Religionsundervisningen og dermed tillige for Børnenes religiøse Udvikling.

„Religionsundervisningen består jo ikke blot i at katekisere og fortælle; Børnene må også læse Katekismen, Bibelsprog, Bibelhistorie, Salmer og åndelige Sange, hvortil endnu kommer, at det i Skolen hyppigt forlanges af dem, at de udenad skulle nedskrive Bibelsprog o. l. Endelig må der mindes om, at Konfirmationshandlingen overalt i Landsognene ligeledes sker i dette Sprog.

„Det synes altså at være en nødvendig Betingelse, at Børnene kunne læse deres i det danske Sprog affattede Lærebøger.

„Men den nævnte Skoleanvisning har ingen Timer tilovers for Undervisningen i Dansk. På den anden Side kan Skolen ikke ret vel forlange, at Børnene andetsteds skulle lære at læse og skrive Dansk eller selv bringe det til at kunne læse deres Lærebøger i Religionen. Skal også herefter Religionsundervisningen i Skolen øve en frugtbringende, velsignelsesrig Indflydelse på Børnene, vil det være en uafviselig Fordring, at Skolen også meddeler Undervisning i det danske Sprog og i det mindste bringer Børnene så vidt, at de med Forståelse kunne læse og skrive Dansk.

„Det underdanigst undertegnede Synodeudvalg for Haderslev Provsti tillader sig derfor at anmode det høje

kongelige Konsistorium om at ville virke hen til, at der også efter Indførelsen af Anvisningen af 18. December f. Å. af Hensyn til Religionsundervisningen bibeholdes et passende Antal Timer ugentlig til Undervisning i Dansk i de nordslesvigske Folkeskoler.“

Andre nordslesvigske Provstisynodeudvalg udtalte sig på lignende Måde, og forskellige Kirkeforstanderskaber vedtog lignende Udtalelser eller Henvendelser til Konsistoriet. Selv tyske Præster i Nordslesvig viste Forståelse for det unaturlige i det nye Reskript og bade sig fritagne for den dem påhvilende Skoleinspektion, men lige meget hjalp det, Regeringen var ubønhørlig og tog ikke Reskriptet tilbage.

I den nordslesvigske Presse og hvor der ellers gaves Lejlighed, fremkom der Udtalelser, der gave tilkende, at nu havde man tømt det bedste Bæger, som Magthaverne vare istand til at byde. Men samtidig mærkedes det sikre Håb og den faste Overbevisning, at det danske Sprog og den danske Nationalitet i Nordslesvig også vilde kunne tåle denne bitre Kalk, at Dødsdommen vel var forkyndt, men at dens Fuldbyrkelse aldrig vilde magtes udført.

Imidlertid havde også Nordslesvigs Repræsentanter i den preussiske Landdag taget sig af Sagen og under 13. Marts stillet et Andragende til Deputeretkamret om at beslutte:

„At anmode den kongelige Statsregering om at opheve den af Overpræsidenten for den slesvigske Regering under 18. December 1888 udstedte Anvisning, angående Undervisningen i de nordslesvigske Almueskoler.“

Dette Andragende kom til Forhandling i Landdagens Møde den 10. Marts 1889.

De to Deputerede, Hans Lassen og Gustav Johannsen, gave en udførlig Skildring af den Måde, hvorpå den slesvigske Regering siden 1871 havde trængt det danske Sprog, Folkets Modersmål, mere og mere tilbage i de nordslesvigske Almueskoler.

Ved en Anvisning af 17. August 1871 indførtes der overalt i de nordslesvigske Almueskoler seks Timers ugentlig Undervisning i Tysk; men allerede under 9. Marts 1878 udkom der en ny Anvisning, hvorefter Undervisningen i det tyske Sprog skulde udvides til syv Timer ugentlig. Samtidig befaledes, at Undervisningen i Historie, Geografi, Hovedregning og Gymnastik skulde gives på Tysk, hvorved det danske Sprog trængtes yderligere tilbage. Og nu kom Reskriptet af 18. December 1888 og indskrænkede Brugen af det danske Sprog til Religionstimerne.

Hans Lassen gjorde opmærksom på, at Artikel 26 i den preussiske Stats Grundlov siger:

„En særlig Lov ordner hele Undervisningsvæsenet,“ og at Artikel 112 i samme Lov lyder:

„Indtil den i Artikel 26 nævnte Lov er udstedt, stå med Hensyn til Skole- og Undervisningsvæsenet de nu gældende lovlige Bestemmelser ved Magt.“

Da der imidlertid hidtil ikke var udstedt en særlig Lov til Ordning af Undervisningsvæsenet, som kunde anvendes på Forholdene i Nordslesvig, og da der på den Tid, da den preussiske Forfatning indførtes i Hertugdømmerne, for Slesvigs Vedkommende eksisterede en dansk Lov fra Året 1814, ved hvilken Undervisningen i Almueskolerne var ordnet, så måtte denne tages til Følge. Dens Bestemmelse angående Skolesproget lyder:

„I de tyske Skoler skal Lærerens Foredrag og al

Undervisning udelukkende gives på Tysk; i Hertugdømmet Slesvigs danske Skoler tales der selvfølgelig udelukkende Dansk.“

Denne Lov er ikke ophævet ved en ny Lov, og i det preussiske Indlemmelses-Patent af 12. Januar 1867 hedder det:

„Vi ville bibeholde Hertugdømmernes Love og Indretninger, forsåvidt de ere Udtryk for berettigede Ejendommeligheder og kunne blive stående ved Magt uden at de af Statens Enhed og Interesser betingede Fordringer lide derunder.“

Den preussiske Stats Enhed og Interesser kunde ikke lide under Bibeholdelsen af dansk Undervisningssprog i de nordslesvigske Almueskoler, mente de nordslesvigske Deputerede, særlig ikke efter den Indskrækning, Loven af 1814 allerede havde lidt ved de preussiske Reskripter fra Årene 1871 og 1878.

Johannsen mindede om, at den preussiske Kultusminister i 1883 havde udtalt følgende i Landdagen med Hensyn til det tyske Sprog i de nordslesvigske Almueskoler:

„Undervisningsautoriteterne ere for længe siden overbeviste om, at 10 til 12 Timer i Mellem- og Overklasserne ere nødvendige, men også tilstrækkelige, i det Mindste der, hvor Lærerne ere tilstrækkeligt forberedte i det tyske Sprog, og at Lærerne have denne Færdighed, er Skoleforvaltningens alvorligste Bestræbelse. Sagen ligger for Tiden således, at Børnene ved deres Afgang fra normale Almueskoler træde ud i Livet i fuld Besiddelse af det tyske og danske Sprog.“

Hvor kunde der så være Tale om, at den preussiske Stats Enhed og Interesser kunde lide under Bibeholdelsen

af Bestemmelserne i Reskriptet fra 1878? Og andet gik det nordslesvigske Andragende jo ikke ud på.

De to Deputerede fremhævede i stærke Ord, at de preussiske Sprogreskripter for Nordslesvig tilsidesatte den simpleste og første, af alle Pædagoger anerkendte Regel: at Undervisningen i Almueskolen må gives i Børnenes Modersmål. De betegnede disse Reskripter som stridende imod de ved Annektionen givne Løfter og som et Forsøg på et Nationalitets- og Sprog mord, der ikke alene i Nordslesvig, men i hele Skandinavien vakte de ædleste Anders Harme.

I sin Tid havde man i Tyskland i høje Toner klaget over det danske Sprogreskript fra 1851, og man havde nu atter henvist til den Tid.

Den Deputerede Johannsen vilde tillade sig at give et Billede af Forholdene i Slesvig før 1864.

„Jeg kan det,“ udtalte han, „thi jeg er en af de før 1864 her i Tyskland udskregne danske Almueskolelærere, en af dem, der ifølge Gustav Rasch's Påstand næppe kunde læse eller skrive, endsige forstå Tysk, og betegnede som bandende og uvidende tidligere danske Underofficerer. Således løj man om os, og de fleste Tyskere troede, at Forholdene virkelig vare således. Mine Herrer, netop jeg kan tale om disse Forhold; jeg er opdraget i en af disse Almueskolelæreres Hjem — det var mit Fædrenehjem — netop i det blandede Sprogdistrikt og i det sydligste Sogn af dette Distrikt. Ikke i Sydslesvig indførtes det danske Sprog, men i Mellemslesvig. I sproglig Henseende var Slesvig delt i tre Dele; den nordlige, rent danske Del udgjorde 74 Kvadratmile med 131,398 Indvånere, den blandede, dansk-tyske Del 33 Kvadratmile med 82,512 Ind-

vånere, og den sydlige, rent tyske Del 58 Kvadratmile med 181,920 Indvånere. I den rent danske Del, hvor Omgangssproget var dansk, var naturligvis også Kirke-, Skole-, Rets- og Forvaltningssproget dansk. I den blandede Del, hvor Omgangssproget var dels plattysk, dels dansk, var Skolesproget dansk med ugentlig fire Timers Undervisning i det tyske Sprog, Kirkesproget dansk og tysk, Rets- og Forvaltningssproget efter Vedkommendes Ønske tysk eller dansk. Embedsmændene havde ikke at bestemme, om det tyske eller det danske Sprog skulde benyttes, nej enhver Mand af Folket, der kom til sin Dommer eller anden Foresatte, bestemte Sproget, hvad enten det var Rets-, Forvaltnings- eller Kirkesproget. I den rent tyske Del, hvor Omgangssproget for største Delen var plattysk, for en mindre Del frisisk, der var Kirke-, Skole-, Forvaltnings- og Retssproget tysk. Således lå Sagen, og om denne sproglige Ordning har Kultusministeren tildels idag, men rigtig tydeligt for seks År siden, i Året 1883, sagt her i dette Hus:

„Først i Året 1850 begyndte den, mange Herrer af egen Erfaring bekendte Reaktion, for at gøre det tyske Sprog til Genstand for en planmæssig energisk Forfølgelse. Man begyndte i de blandede Distrikter, og Kunststykket, som udførtes, var et dobbelt: man betegnede de tyske Distrikter som blandede Distrikter, og de blandede som danske. På den Måde gik man begyndende nordfra altid længere frem i de rent tyske Distrikter. Jeg har her Aktstykker, specielle Forordninger, som i den Anledning ere udstedte, og det vil være af Interesse for de Herrer, der kende denne Landsdel, at høre, at f. E. i Gottorp Amt, altså i Slesvig Kreds, endvidere i Kredsene Husum og Bredsted,

hvor der dengang kun boede Friser og Tyskere, ingen Danske, det danske Sprog indførtes obligatorisk som Undervisningssprog og ikke fra et bestemt Tidspunkt af, men straks, „endnu i indeværende Sommer,“ som det hedder i Kabinetsordren.“

„Således talte Kultusministeren, men han vidste kun dårlig Besked, han kendte aldeles ikke Forholdene. Man gik ikke efterhånden over i rent tyske Distrikter. Den Grænse,* som 1850 var fastsat, overskred den danske Regering aldrig. Kultusministeren synes ikke at have vidst, at Gottorp Amt, Slesvig Kreds, i det hele kun omfatter 26 Sogne, hvoraf kun tre ligge syd for Byen og hørte til den rent tyske Del, derimod fjorten Sogne nord, øst og vest for Byen, som ligeledes hørte til den rent tyske Del. Altså lå nord for Slesvig i Angel og omkring Byen sytten Sogne, der hørte til den rent tyske Del; dette konstaterer jeg herved. Der tales altid om Indførelsen af dansk Sprog i Sydslesvig, det har aldrig været Tilfældet. Og så talte Kultusministeren om Husum og Bredsted, som om der var sket noget Uhørt der. I hvert af disse to Provstier hørte kun to, siger og skriver to, Sogne til den blandede dansk-tyske Del, alle de øvrige Sogne hørte til den rent tyske Del.

„Kultusministeren har kun kendt grumme lidt til de faktiske Forhold fra den Tid. I den rent tyske Del af Slesvig var der aldrig Tale om at indføre Dansk. Men i vor Tid går man anderledes frem. De har fremdraget Sammenligningen og jeg optager den. I den rent danske Del af Slesvig har man indført obligatorisk tysk Rets- og Forvaltningssprog og agter at indføre tysk Skolesprog. Denne Forskel er så påfaldende, at jeg ikke behøver at illustrere den nærmere.“

Den Deputerede Lassen havde henimod Slutningen af sin Tale sagt: „Vi Nordslesvigere holde vor Nationalitet og vort Sprog for at være vor dyrebareste Ejendom, et Gode, som vi have modtaget ovenfra af Gud, og vi ere af den Mening, at ingen menneskelig Magt har Ret til at hindre os i Bevarelsen af denne vor Ejendommelighed, vor Ejendom.“ Han bad derpå Huset om at øve Retfærdighed og mindedes det Ord: Hvad Du ikke vil, at andre skulle gøre imod Dig, det skal Du heller ikke gøre imod dem.

Johannsen gentog dette Ord og bad Huset om at give Sandheden Æren og vedtage Andragendet.

Kultusministeren udtalte sig imod Andragendet. Han påstod, at en preussisk Forordning, der ved Indførelsen af den preussiske Forfatning i Hertugdømmerne stod ved Magt, berettigede Regeringen til de i sproglig Henseende i Nordslesvig foretagne Forandringer, og at Statsinteresser lå til Grund for de påankede Sprogreskripter. Reskriptet af 18. December var desuden også rettet imod den danske Agitation (!) i Nordslesvig. Han betegnede Nordslesvigernes Sprog som en Dialekt, der var vidt forskellig fra „Højdansk“, talte om „Bibeldansk“ o. s. v., og konstaterede ved sine Udtalelser, at han med Hensyn til Nordslesvigernes Modersmål lever i samme Vildfarelse som så mange Tyskere, der ikke have ringeste Kendskab til Dansk.

På de imod ham rettede Angreb svarede Kultusministeren ikke. Han secunderedes meget svagt af den Deputerede Jørgensen fra Husum, der er født af tysksindede Forældre i Nordslesvig. Polakken v. Czarliniski støttede det danske Andragende, som dog forkastedes af Husets Majoritet. For Andragendet stemte foruden de to Andragstillere Polakkerne sluttet, en ikke ringe Del af

Centrum og med få Undtagelser de tilstedeværende frisindede Deputerede.

Fra den nordslesvigske Befolkning og dens forskellige folkevalgte Repræsentationers Side var der nu gjort alt, for at formå Regeringen til at tilbagekalde den slesvigske Overpræsidents nyeste Angreb på det danske Sprog i de nordslesvigske Almueskoler. Intetsteds havde man mødt Forståelse for den nye store Kvide, det trofaste lille Folk våndede sig under; allevegne stødte man på den samme Ubøjelighed og Utilgængelighed, som skal være en Dyd for Statsmænd, men af almindelige Mennesker kaldes Følelsesløshed. En smertelig Rørelse gik igennem det nordslesvigske Folk, da også den sidste Anstrængelse for at få det ulykkelige Reskript af 1888 tilbagekaldt, viste sig frugtesløs. Nu var kun Selvhjælp tilbage, Modersmålet måtte atter sidde på Tærskel. Men det fandt også sin gamle prøvede Ven igen, dog ikke blot for med den atter i Stilhed at græde mængen Aften hen, nej for at plejes og hygges om, så det kan beholde sin Friskhed og Ynde og vedblive at være det lille nordslesvigske Folks evig unge Brud,

„der lægger os på Læben hvert godt og kraftigt Ord
til Elskovs sagte Bønner, til Sejrens stolte Kor.“

Fra alle Sider kom der nu Forslag om, hvorledes man bedst kunde erstatte den Hjælp, Børnene hidtil havde haft i Skolerne til en fyldigere Uddannelse i Brugen af Modersmålet. De nordslesvigske Blade uden Undtagelse indeholdt den ene Artikel efter den anden, hvori der fremsattes Opfordringer til Befolkningen om at tage kraftig fat på Børnenes Undervisning i Hjemmet. . Veteranen blandt de nordslesvigske Blade, „Dannevirke“, indeholdt en Række Artikler

med praktisk Anvisning for Hjemmeundervisningen, og den utrættelige „Flensborg Avis“ udgav og fordelte gratis til sine Holdere en praktisk og smukt udstyret Stavebog for Børn. De allerede eksisterende Foredragsforeninger rundt omkring i Nordslesvig holdt hyppigere Møder end tidligere, for at bidrage deres til at fremme Oplysningen, og nye Foredragsforeninger dannedes. Mænd af Folkets egen Midte, både gamle og unge, der sidde inde med de nødvendige Kundskaber — og af dem findes der Gud ske Lov mange i Nordslesvig —, optrådte som Foredragsholdere i større Tal end tidligere. Åndslivet pulserede i det hele stærkt i Nordslesvig, navnlig i Årets sidste Halvdel.

Sagnet beretter, at en tyrolsk Landfoged Gessler i Begyndelsen af det 14. Århundrede tyranniserede Sveitserne, og at han bl. a. på en offentlig Plads havde ladet rejse en Stang med en Hat på, for hvilken hver Sveitser, der passerede Pladsen, skulde blotte sit Hoved til Tegn på, at Sveitserne stode under fremmed Herredømme. I Nordslesvig findes ikke en sådan Stang, men i Året 1889 er der bleven rejst andre Stænger, der tydeligt vise, at Landet står under preussisk Herredømme. Det er, som oftest sort-hvide, Flagstænger på Skolebygninger rundt omkring i forskellige Landsbyer. Ved preussiske Fester vajer det preussiske Flag fra disse Stænger. Hvis man tror, at Befolkningen skulde få Smag for de sort-hvide Farver, ved idelig at se dem, tager man fejl; mangan Nordslesviger tænker på Gessler-Stangen, når han ser den preussiske Flagstang på sin Landsbys Skolebygning. Desværre have disse Stængers Rejsning ført til Forseelser fra yngre Folks Side, som ved Nattetide knækkede Stængerne eller savede dem over, hvilket atter har haft Straffe til Følge for Vedkommende.

De danske Optanter leve fremdeles under de samme trykkende Forhold som hidtil. Et Andragende fra de nord-slesvigske Repræsentanter i den preussiske Landdag om, „åt Regeringen måtte blive anmodet om nu at optage som preussiske Undersætter Personer fra Hertugdømmet Slesvig, der i Medfør af Wiener Fredstraktaten af 30. Oktober 1864 have opteret for Danmark, og ligeledes sådanne, som forinden 11. Oktober 1878 ere løste fra det preussiske Undersåtsforhold, når de ere vendte tilbage til deres gamle Hjemland, eller ønske at vende tilbage dertil, og når de anholde om Optagelse i det preussiske Undersåtsforhold, samt til at stille de Genoptagne med Hensyn til Værnepligten i Lighed med de Aldersklasser, hvortil de høre,“

næde ikke at komme til Forhandling i Deputeretkamret.

Den hjemlige Presse blev også i 1889 overvåget på det strængeste af den preussiske offentlige Anklager og hans Medhjælpere. Næsten alle danske Redaktører have i det forløbne År været anklagede for Presseforseelser og ere blevne idømte Mulkter eller Fængselsstraffe. Hårdest traf den preussiske Presselov dog Redaktør Jessen af „Flensborg Avis“. Endskøndt Jessen ikke var ansvarhavende, blev han dels som Forfatter af Artikler, dels som Udgiver af „Flensborg Avis“ idømt en samlet Fængselsstraf af et År, samtidig med, at den ansvarhavende idømtes et halvt Års Fængsel. Jessen tiltrådte denne Straf i November Måned i Straffefængslet i Flensborg, men førtes snart til Glückstadt, hvor han med et svageligt Helbred skal tilbringe den lange Fængselstid under de højst ublide Kår, der blive politiske Fanger til Del i det preussiske Fængsel. Det er hårde Kår at leve under, og der hører Mands Mod og Tro på en god

Sag til at udholde en sådan Tilværelse; men det er den nordslesvigske Presses ledende Mænd også i Besiddelse af.

Den i 1888 af den preussiske Landdag vedtagne Provins- og Kredsordning for Hertugdømmerne trådte i Kraft i 1889. Denne Lov, der skulde skabe ikke blot en ny, men også bedre Ordning med Hensyn til Provinsens og de enkelte Kredsers Styrelse, blev for Nordslesvigs Vedkommende ledsaget af Undtagelsesbestemmelser, som for de fleste Kredsers Vedkommende gør det så meget lovpriste preussiske Selvstyre illusorisk. Særlige Valgbestemmelser, indrettede efter hver Kredsers øjeblikkelige Forhold med Hensyn til Jordernes Fordeling mellem større og mindre Ejere, have skabt et tysk Flertal i de hidtil af et dansk Flertal repræsenterede Kredsene. I Sønderborg Kreds have således ved den ny Ordning 26 større Grundejere, der kun svare 14 pCt. af Grundskatten i hele Kredsen, fået samme Indflydelse på Kredsenes Anliggender som alle de øvrige Grundejere tilsammen. I Åbenrå Kreds have 26 større Grundejere med kun 13 pCt., og i Haderslev Kreds 27 større Grundejere med ikkun 8 pCt. af Grundskatten i hele Kredsen fået denne uforholdsmæssige og på andre Steder ikke kendte Indflydelse på de respektive Kredsers Anliggender. Kredsene for Åbenrå og Sønderborg tælle hver 20, hvorimod Haderslev og Tønder Kredsene hver 24 Medlemmer. Af disse vælge de større Grundejere og Kommunerne hver Halvdelen af det Antal Medlemmer, der blive tilovers, når Repræsentanterne for de i Kredsen liggende Byer og Flækker drages fra det samlede Antal. I Byerne og Flækkerne vælges Kredsmedlemmerne af de respektive Kommunalbestyrelser, og da disse allevegne ere tysksindede, bliver der fra Byerne

og Flækkerne kun sendt tysksindede Repræsentanter til Kredsagen. Da de Tysksindede nu tillige ere komne i Flertal allevegne ved den i de forskellige Kredse efter forskellig Procentsats af Grundskatten fastsatte Norm, for hvad der regnes for såkaldte større Grundejere, bliver Halvdelen af Kredsagsmedlemmerne for Landdistrikterne også tysksindede, og dette har tilfølge, at de danske Medlemmer i de nordslesvigske Kredsage nu allevegne ere i Minoritet, medens de tidligere vare i Majoritet. I Haderslev kom Kredsagen derfor til at bestå af 15 tysksindede og 9 dansksindede Medlemmer; i Åbenrå henholdsvis af 14 og 6; i Sønderborg af 12 og 8 og i Tønder af 22 og 2.

Denne Nyordning har tillige haft tilfølge, at Nordslesvig ikke længere sender dansksindede Repræsentanter til Provinslanddagen, thi Provinslanddagens Medlemmer vælges af de forskellige Kredsage. Med Hensyn til de ved Provins- og Kredsordningen af 1888 nyskabte Amtsforstander-Embeder gælde for Nordslesvigs Vedkommende ligeledes Undtagelsesbestemmelser. Med et Ord: de politiske Hensyn, som for den preussiske Regering allevegne spille Hovedrollen, holde i Nordslesvig alt virkeligt Selvstyre nede.

Men jo mindre Nordslesvigerne mærke til Magthavernes Omsorg for Landets og Folkets sande Vel, og jo mere de føle deres Sprog og Nationalitet forfulgt og tilsidesat, des inderligere bliver Sammenholdet imellem dem indbyrdes, og des stærkere fremtræder den bestemte Vilje i alle Samfundslag: at kæmpe for Modersmål og Nationalitet på alle Områder og med alle lovlige Midler. Aldrig er der i Nordslesvig bleven afholdt så mange politiske Møder, som i den sidste Halvdel af 1889, og altid mødte til disse en talrig

Flok af Mænd, for hvem det er gået op, at Kampen gælder Folkets ædlestes Interesser. Gamle og unge mødte i hundredevis for at høre et Alvorsord om Folkets Hjerteanliggende, for at styrke og opmuntre hverandre til at holde ud, men ikke for at klage og jamre over de slemme Tider. Altid var Stemningen løftende, altid gik Deltagerne hjem fra disse Møder om muligt endnu mere begejstrede for den nationale Kamp end de vare mødte, og med den bestemte Vilje, at holde trofast ud under Lidelser og Nød indtil bedre Tider måtte oprinde for det kære Hjemland. Gubber der mindes de skønne Tider, da Nordslesvig vågnede til national Bevidsthed, og da man åndede frit og den nationale Livs Udvikling blomstrede på alle Områder, stævnedes forventningsfulde til disse Møder. Mænd, der have været med til at forsvare Hjemmet og vovet Liv og Lemmer for egen Arne og eget Fædreland, stillede i Flokke for at fornæmme, om man endnu har Mod og Vilje til at føre Kampen videre med åndelige Våben. Og de unge, der nærme sig Manddomsalderen eller lige ere trådte ind i den, mødte i større Skarer end Nordslesvig i mange År har set, for at melde sig til Tjeneste i Folkekampen. På et af disse Møder henvendte Foredragsholderen sig i Slutningen af sin Tale direkte til de unge, mindede om, at de gamle Rækker efter Naturens Lov efterhånden tyndedes, og at det var de unges Pligt at udfylde Hullerne i de kæmpendes Rækker. Da stod en ung Mand frem og aflagde offentligt i begejstrede Ord et helligt Løfte på egne og aldersfællers Vegne om, at ville efterkomme deres fra Fædrene arvede hellige Pligter i alle Måder, fylde Hullerne i de kæmpendes Rækker og aldrig svigte Nationalitet og Modersmål.

I Året 1889 jages det danske Sprog, Nordslesvigernes Modersmål, så godt som fuldstændigt ud af Almueskolen, og derfor mærkes dette År med en særlig sort Rand på Nordslesvigs Tidstavle. Men som hidtil ville de nordslesvigske Mødre også i Fremtiden lære deres små at bede deres Fadervor i Hjertesproget og at synge Lovsange og Fædrelandssange i Modersmålet. Og Mændene ville, om end ikke på Thinge, hvor det danske Sprog er forbudt, ved folkelige Sammenkomster og ved Folkemøder uforsagt svinge Åndens Sværd i Modersmålets kraftige og til Hjertet trængende Toner. Thi —

„Vi har lidt, vi har lært,
Men vort Sprog har vi kært;
For dets Frihed og Fred
Går vi frejdigt afsted
Gennem Trængsel og Savn til det kommende Gry
Det skal dages for Sønderjyden påny.“
